

KORKEIN OIKEUS VAHVISTI:

Isyysoikeus sisältää esittäjän oikeuden määrätä siitä, missä muodossa hänen nimensä ilmaistaan

Miika Tarhio

Tekijän ja teoksen esittäjän niin sanottu isyysoikeus tarkoittaa sitä, että kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos saatetaan yleisön saataviin, on tekijä tai esittäjä ilmoitettava sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii. Korkeimman oikeuden äskettäin antaman päätöksen mukaan tämä tarkoittaa levybisneksessä sitä, ettei levy-yhtiö saa markkinoida sinänsä luvallisesti valmistettuja äänitteitä sellaisella taiteilijanimellä, jonka käyttöön ei ole saatu nimenomaista suostumusta. Jos esittävän taiteilijan nimeä käytetään sellaisessa muodossa, jota taiteilija ei ole hyväksynyt, on kyseessä isyyssopimuksen ja esittäjän isyysoikeuden loukkaus.

Eija Kantola teki uransa alkuaikoina vuonna 1988 erään levy-yhtiön kanssa levyssopimuksen, jossa hän esiintyi sopijapuolena omalla nimellään "Eija-Riitta Kantola (Eijariitta)". Sopimuksen mukaan yhtiöllä oli oikeus käyttää tuotteissaan, niiden pakkauksissa ja markkinoinnissa taiteilijan nimeä, taiteilijanimiä ja valokuvaa sinä aikana, kun yhtiö myy sopimuksen perusteella valmistettuja tallenteita. Sopimuksessa ei mainita lainkaan nimeä Eija Kantola.

Yhtiö julkaisi "Samppanjaruusu"-nimisen äänitteen, ja levyssopimus purettiin sittemmin jo vuonna 1990. Sopimuksen mukaiset oikeudet tuotettuun äänitteeseen ja tallennettuihin esityksiin jäivät yhtiölle. Yhtiö myi tallennetut esitykset sisältävän mastermauhan oikeuksineen Musiikki-Laiho Oy:lle, jonka konkurssipesästä VL-Musiikki Oy osti vuonna 1994 nauhan oikeuksineen.

Musiikki-Laiho Oy julkaisi vuonna 1992 äänitteellä "Kiitos tästä vuodesta" uudelleen samat Eija-Riitta Kantolan esitykset, jotka oli pari vuotta aikaisemmin julkaistu "Samppanjaruusu"-äänitteellä. Erona alkuperäiseen julkaisuun oli se, että uudelleenjulkaisussa taiteilijan nimenä oli "Eijariitta" sijasta "Eija Kantola". Eija-Riitta Kantolasta tuli vuoden 1992 tango-kingatar taiteilijanimellä Eija Kantola.

VL-Musiikki Oy puolestaan kiersi "Samppanjaruusu"-kappa-

leita vuonna 2000 julkaistulla CD:llä, jossa käytettiin niin ikään taiteilijanimiä "Eija Kantola". Kantola katsoi, että VL-Musiikki Oy rikki levyssopimusta ja loukkasi näin tehdessään lisäksi Kantolan isyysoikeutta esiintyvänä taiteilijana.

Jutussa oli kyse ensisijaisesti levyssopimuksen taiteilijan nimen käyttämistä koskevan ehdon tulkinnasta – siis varsin arkiselta kuulostavasta sopimusoikeudellisesta kysymyksestä. Tähän arvioitiin liittyy kuitenkin välittömästi monia muita, alalla varsin kiinnostavia kysymyksiä esittäjän isyysoikeuden laajuudesta ja vaikutuksista. Kaikkiin kysymyksiin ei ehkä saatu vastauksia, mutta selkeä ja hyvin perusteltu päätös linjaa tekijän ja esittäjän isyysoikeutta oikeudenomistajien kannalta varsin sympaattisella tavalla.

Juttua hoiti VT Henri Nieminen Taiteilijoiden tili- ja lakiasiantoimistosta.

Vain levyssopimuksessa mainitulla nimellä saa myydä

Levyssopimukseen merkitään yleensä toiseksi sopijapuoleksi taiteilijan "oikea" nimi ja taiteilijanimi. Kantolan tapauksessa levyssopimuksen osapuolena oli Eija-Riitta Kantola (Eijariitta). Korkein oikeus nojautui vakiintuneeseen tekijänoikeudelliseen suppean tulkinnan periaatteeseen, jonka mukaan tekijänoikeuden luovutusopimuksia oli tulkittava laajasti, eikä sopimuksen ole katsottava sisältävän muuta kuin mitä sopimuksesta selvästi käy ilmi. Tuomion mukaan voidaan katsoa yleisestikin, että tekijänoikeudellisten kysymysten tulkinnassa ja niitä ratkaistaessa tekijän näkökulmalla on keskeinen merkitys, koska lähtökohtaisesti hänellä on yksinomainen oikeus määrätä teoksestaan. Tämän mukaan levy-yhtiön on näytettävä, että sillä oli sopimuksen perusteella tai muutoin oikeus käyttää Kantolasta nimeä Eija Kantola.

Korkein oikeus tulkitsi sopimusta niin, että sopijapuolelta ilmaisuvassa sopimuskohdassa oli samalla ilmaistu ne nimet, joita levy-yhtiö sai sopimuksen perusteella käyttää äänitteitä myydessään ja niitä markkinoidessaan. Kun sopimuksessa ei mainittu nimeä Eija Kantola, eikä yhtiö näyttänyt Kantolan muutenkaan hyväksyneen keyseen nimen käyttöä, ei yhtiöllä ollut oikeutta käyttää Kantolan uutta tai-

teilijanimiä julkaisemisissaan äänitteissä.

Tuomion merkittävin anti lienee siinä, että se tavallaan vahvistaa nykyisen sopimuskäytännön. Nimeä on käytettävä prikulleen siinä muodossa kuin se on levyssopimuksessa. Muita nimiä, levyssopimuksessa olevan nimen osia tai taiteilijan myöhempiä taiteilijanimiä ei saa käyttää, ellei taiteilija ole sitä erikseen hyväksynyt. Levy-yhtiöllä on todistustaakka nimenkäyttöoikeudesta.

Tulkinnan lähtökohta

Tekijänoikeuslain mukaan tekijän ja esittäjän nimi on mainittava siten kuin hyvä tapa vaatii. Vaatimus on varsin yleisluontoinen, ja se voidaan ymmärtää eri aloilla eri tavoin; suppeasti tai laajasti. VL-Musiikki Oy oli omasta mielestään ilmoittanut taiteilijan nimen hyvän tavan mukaan, kun se myi äänitteitä nimellä, jota taiteilija itse käytti ja jolla hänet yleisesti tunnettiin. Argumentti näyttää päällisin puolin vastaansanomattomalta.

Korkeimman oikeuden tuomiossa perustelujen punaisena lankana kulkee esittävän taiteilijan etujen ja tahdon suojaaminen, mikä ensilukemalta saattaa tuntua hyvin epäajankäytöllä tarkasteltavalta. Tarkemmin ajatellen huomaa, että tässä oikeastaan vain palataan erinäisiin perusasioihin, jotka tuppaavat unohtumaan yleisessä hälinässä.

Tuomiossa lähdetään siitä, että isyysoikeuden tarkoituksena on lain esitöiden mukaan ensisijaisesti suojata tekijän henkilöllisiä kirjallisia ja taiteellisia etuja. Suoja on yleinen ja kattaa myös sopimus-kumppanin tai oikeuksien luovutuksensaajan menettelytavat, joilla teosta pyritään hyödyntämään vastoin mainittuja tekijän etuja. Oikeus päätteli, että isyysoikeuden luonteesta tekijän ja esittäjän suojasäännöksenä jo seuraa, että tekijän ja esittäjän tahdolle ja tarkoitukselle on pantava erityistä painoa arvioitaessa sitä, onko jokin menettely kenties loukannut isyysoikeutta. Tämä periaate ilmenee esimerkiksi siinä, että esittäjän tahto esiintyä salanimellä tulee kunnioittaa. Tuomion mukaan vastavia periaatteita on perusteltua edellyttää noudatettavan myös sen suhteen, missä muodossa tekijän tai esittäjän nimi mainitaan. Esittäjällä on siis oikeus päättää siitäkin, mitä muotoa hänen nimestään

käytetään äänitteissä, eikä tuon nimen muuttamista ilman tekijän suostumusta voida yleensä pitää hyvän tavan mukaisena.

Taiteilijan tahto ja tarkoitus ratkaisevat

Korkeimman oikeuden mielestä ei ollut riittävää, että VL-Musiikki Oy käytti Kantolasta nimeä, joka sinänsä osoitti hänet äänitteellä esiintyvaksi taiteilijaksi. Kantolan tahto ja tarkoitus oli "Samppanjaruusu"-äänitteellä julkaistujen esitysten yhteydessä tulla mainituksi levyssopimuksesta ilmenevällä tavalla. Sen perusteella, että Kantola on sittemmin käyttänyt taiteilijanimiä ja ehkä muutoinkin nimeä Eija Kantola, ei yhtiölle syntynyt oikeutta käyttää tuota nimeä vanhat esitykset sisältäneessä uudessa äänitteessä. Yhtiö ei siten olisi saanut ilman Kantolan suostumusta muuttaa nimeä, jonka hän oli tarkoittanut yhdistettäväksi "Samppanjaruusu" äänitteellä julkaistuihin esityksiin. Yhtiö oli rikkonut sekä vuonna 1988 tehtyä levyssopimusta että tekijänoikeuslain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua isyysoikeutta.

Korkein oikeus hyväksyi lisäksi käräjäoikeuden tuomitseman hävittämisseuraamuksen perustelluineen. Merkille pantavaa tässä yhteydessä on se, että korkeimman oikeuden mielestä isyysoikeutta loukatun valmistetut äänitteet oli hävitettävä luvottomasti valmistettuina teoskappaleina. Vaikka äänitteiden valmistamiselle sinänsä oli asianmukainen lupa levyssopimuksessa, ne oli hävitettävä, koska äänitteissä oli sopimuksen ja tekijänoikeuslain takaaman isyysoikeuden vastainen taiteilijanimi.

Mitä sitten?

Tuomio tuo merkittävän lisän esittäjän isyysoikeutta koskevaan niukkaan oikeuskäytäntöön. Tapaus vahvistaa sen asiointilan, että isyysoikeus takaa taiteilijalle "positiivisen" nimetyksi tuleminen oikeuden lisäksi oikeuden kieltää käyttämästä taiteilijasta sellaista nimeä, jota hän ei halua käyttää. Esittäjien ja tekijöiden kannalta tuomio on erityisen tärkeä myös siksi, että siinä on omaksuttu varsin selkeä ja ryhdikäs tulkintalinja tekijänoikeudellisen sopimuksen tulkinnalle moraalisia oikeuksia koskevassa kysymyksessä.